

Bijlage 3. Behandeling van de adviezen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de Linde op de Pullenberg in Borgloon (Bommershoven)

Provincie: Limburg

Gemeente: Borgloon, 6de afdeling, sectie B

Objectnummer: 4.01/73009/210.1

Dossiernummer: 4.001/73009/102.1

Omschrijving:

De Linde op de Pullenberg, Oude Kassei

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, 19 APR. 2017

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

1. Adviezen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen RWO, LNE, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Ruimtelijke ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Het advies werd gevraagd op 21 oktober 2016.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie

Het advies werd gevraagd op 21 oktober 2016.

De Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie bracht op 9 november 2016 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Het agentschap Natuur en Bos bracht op 7 november 2016 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.3. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 21 oktober 2016.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.4. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 21 oktober 2016.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Advies uitgebracht door de betrokken stad Borgloon

Het advies werd gevraagd op 21 oktober 2016.

Stad Borgloon

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 22 november 2016 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 21 oktober 2016.

De VCOE bracht op 10 november 2016 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

1. De commissie vraagt de afbakening van de bescherming te heroverwegen in functie van het behoud van de ruimtelijke en landschappelijke context waarin de boom zich bevindt. Het is voor de commissie onduidelijk of de voorgestelde beschermde zone, een cirkel met straal 15m, voldoende toelaat de standplaats en de ruimtelijke context, met name het talud, volwaardig te beschermen. Behoud van het talud en reliëf, gecreëerd door de holle weg, is van belang om de leesbaarheid van de site te kunnen garanderen en is één van de beheersdoelstellingen wat betreft standplaatsbeheer.

Antwoord: De cirkel met straal 15m omvat het grootste deel van het talud ten noorden van de boom en het volledige talud ten zuidwesten van de boom, alsook een deel van het plateau nodig om de standplaats te garanderen. Om zoals de commissie vraagt, de ruimtelijk-structurende context en de standplaats zo goed mogelijk te kunnen beschermen, zal de cirkel uitgebreid worden tot een cirkel met straal 20m. Op deze manier wordt ook het noordelijk talud waarop de boom staat, volledig beschermd. Ter hoogte van het zuidwestelijk talud wordt dan ook een enkele meters brede strook van kadasterperceel 714A mee opgenomen, dit is een afgegraven en bebost perceel waarop geen landbouwactiviteit plaatsvindt. Daarenboven kon op basis van ondertussen gepubliceerde luchtfoto's en GPS-metingen van na de snoei van de boom, de locatie preciezer aangegeven worden. De boom staat volledig op het openbaar domein. De beschermingszone verschuift iets naar het westen.

2. De commissie vraagt voorzorgsmaatregelen op te nemen in de beheersdoelstellingen in functie van de bescherming van de boom ten aanzien van landbouwvoertuigen.

Antwoord: De huidige niet-gebruikte zone op de westpunt van het plateau van de Pullenberg vormt een standplaats met voldoende kwaliteiten voor de boom. Op enkele meters van de stam is recent door Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren een kastanjehouten afsluiting geplaatst. Verdere beschermingsmaatregelen kunnen, wanneer nodig, gedetailleerd in een beheersplan worden opgenomen.

3. De commissie vraagt het behoud van het genetisch materiaal te motiveren en desgevallend verder uit te werken in de beheersdoelstellingen, vermits de uniciteit of zeldzaamheid van het genetisch materiaal niet wordt aangetoond in het inhoudelijk dossier.

Antwoord: De linde op de Pullenberg dateert minstens van het einde van de achttiende eeuw, maar is mogelijk ook veel ouder. Op basis van de nu bekende documenten en met de huidige onderzoeksmethoden is de juiste leeftijd niet te achterhalen. Uit recent

genetisch onderzoek blijkt dat oude erfgoedlindes in Vlaanderen genetisch sterk verschillen van commercieel verkrijgbaar plantgoed van linde¹. Dit genetisch onderzoek is duur en kan niet voor elke boom afzonderlijk uitgevoerd worden. Het expertenoordeel is echter dat de linde op de Pullenberg met een zeer hoge waarschijnlijkheid ook lokaal genetisch materiaal bevat, dat verschilt van commercieel verkrijgbaar plantgoed. Dit wordt verduidelijkt in het inhoudelijk dossier.

Wat betreft de beheersdoelstellingen voor het behoud van dit genetisch materiaal, is het behoud van de boom en, bij afsterven of afbreken, het behoud van stamvoetopslag momenteel voldoende om dit materiaal te behouden. Vermeerdering is mogelijk en wenselijk, maar is, gezien de goede gezondheidstoestand van de boom, nog niet aan de orde.

4. De commissie vraagt het inhoudelijk dossier en bijhorend omgevingsplan aan elkaar aan te passen zodat de beschermde goederen die vermeld worden in het inhoudelijk dossier zichtbaar worden op het omgevingsplan.

Antwoord: De schaal van het omgevingsplan wordt aangepast, zodat de in het inhoudelijk dossier vermelde beschermingen in Bommershoven zichtbaar worden op dit plan (bijlage 5.1 bij het inhoudelijk dossier).

5. Daarenboven vraagt de commissie om de beheersdoelstellingen aan te vullen op het vlak van ontsluitingsmaatregelen.

Antwoord: Het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren plaatste reeds een informatiebord onderaan het talud. Dit wordt binnenkort vervangen door een informatiebord met link naar bijkomende informatie op de website van het Regionaal Landschap. Verdere ontsluitingsmaatregelen, al dan niet in een ruimere context, kunnen worden bepaald door de stad Borgloon in een beheersplan.

6. De commissie heeft bedenkingen bij een aantal bronverwijzingen in het inhoudelijk dossier, zoals persoonlijke mededelingen, toeristische brochures en een informatiepaneel bij de boom.

Antwoord: De persoonlijke mededelingen waarvan sprake vormen een interpretatie van het geciteerde archiefmateriaal, dit wordt verder verduidelijkt in de bibliografie. De toeristische brochures dienen, zoals de commissie aanhaalt, ter ondersteuning van de volkskundige overlevering van de locatie van de galg, en ter ondersteuning van de andere meer wetenschappelijke publicaties waarnaar verwezen wordt. Het informatiepaneel van Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren wordt vermeld als voorlopig enige geschreven bron over het recente beheer van de boom, vanzelfsprekend na intensief overleg en dialoog met het Regionaal Landschap.

Conclusie: het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit. Het beschermingsbesluit en zijn bijlage 1 (gegeorefereerd plan) werden als volgt aangepast:

- Artikel 1°: de Linde op de Pullenberg, evenals een cirkel met straal 20 m er omheen, Oude Kassei, Borgloon (Bommershoven), bekend ten kadaster: Borgloon, 6de afdeling, sectie B, perceelnummers 714A (deel) en 731A (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.
- Artikel 2, §2. De linde (*Tilia* sp) op de Pullenberg staat op de scherpe hoek gevormd door de Oude Kassei en de vroegere aanzet tot de weg Bommershoven-Terhove. De linde staat bovenop het talud van beide holle wegen, op het openbaar domein.

¹ Vanden Broeck A., Cox K., Mergeay J. (2016). Genetische karakterisatie van de 17de-eeuwse lindedreef bij de abdij van Tongerlo (Westerlo). Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (INBO.R.2016.11365151). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. <https://www.inbo.be/nl/publicatie/genetische-karakterisatie-van-de-17de-eeuwse-lindedreef-bij-de-abdij-van-tongerlo>

Het inhoudelijk dossier werd als volgt aangepast:

- 1.2. Historisch overzicht, vierde paragraaf:
Er werden twee zinnen toegevoegd: Deze hoge en mogelijk zeer hoge ouderdom wijst erop dat het genetisch materiaal van de linde op de Pullenberg hoogstwaarschijnlijk van lokale oorsprong is. Zoals recent werd aangetoond (Vanden Broeck et al., 2016) is het genetisch materiaal van oude erfgoedlindes in Vlaanderen sterk verschillend van dat van commercieel verkrijgbaar plantgoed van linde.
- 1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken:
De linde (*Tilia* sp) op de Pullenberg staat op de scherpe hoek gevormd door de Oude Kassei en de vroegere aanzet tot de weg Bommershoven-Terhove. De linde staat bovenop het talud van beide holle wegen, op het openbaar domein aan de westrand van het plateau van de Pullenberg, op 3 m van het talud.
- 2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming, vijfde en zesde paragraaf:
De afbakening werd op drie plaatsen aangepast van een cirkel met straal 15 m naar 20 m, en kadasterperceel 714A (deels) werd bijkomend opgenomen.
- 4. Bronnen:
Volgende bijkomende bronnen werden toegevoegd:
  - Literatuur: Vanden Broeck A., Cox K., Mergeay J. (2016). Genetische karakterisatie van de 17de-eeuwse lindedreef bij de abdij van Tongerlo (Westerlo). Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (INBO.R.2016.11365151). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
  - Mondelinge informatie: Determinatie van bladmateriaal van de linde op de Pullenberg door Geert Van der Linden (Brussel, 1 juli 2016)
  - Overige bronnen: Informatie verkregen van Steven Vandewal, Stadsarchief Tongeren, via email (4 oktober 2016)
Informatie verkregen van Guy Leus, heemkundige Widooie, via email (11 oktober 2016)
- 5.1. Omgevingsplan bij de bescherming
De schaal van het omgevingsplan werd aangepast.

1.4. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit. Het beschermingsbesluit en zijn bijlage 1 (gegeorefererd plan) werden als volgt aangepast:

- Artikel 1°: de Linde op de Pullenberg, evenals een cirkel met straal 20 m er omheen, Oude Kassei, Borgloon (Bommershoven), bekend ten kadaster: Borgloon, 6de afdeling, sectie B, perceelnummers 714A (deel) en 731A (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.
- Artikel 2, §2. De linde (*Tilia* sp) op de Pullenberg staat op de scherpe hoek gevormd door de Oude Kassei en de vroegere aanzet tot de weg Bommershoven-Terhove. De linde staat bovenop het talud van beide holle wegen, op het openbaar domein.

Het inhoudelijk dossier werd als volgt aangepast:

- 1.2. Historisch overzicht, vierde paragraaf:
Er werden twee zinnen toegevoegd: Deze hoge en mogelijk zeer hoge ouderdom wijst erop dat het genetisch materiaal van de linde op de Pullenberg hoogstwaarschijnlijk van lokale oorsprong is. Zoals recent werd aangetoond (Vanden Broeck et al., 2016) is het genetisch materiaal van oude erfgoedlindes in Vlaanderen sterk verschillend van dat van commercieel verkrijgbaar plantgoed van linde.
- 1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken:
De linde (*Tilia* sp) op de Pullenberg staat op de scherpe hoek gevormd door de Oude Kassei en de vroegere aanzet tot de weg Bommershoven-Terhove. De linde staat

bovenop het talud van beide holle wegen, op het openbaar domein aan de westrand van het plateau van de Pullenberg, op 3 m van het talud.

- 2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming, vijfde en zesde paragraaf: De afbakening werd op drie plaatsen aangepast van een cirkel met straal 15 m naar 20 m, en kadasterperceel 714A (deels) werd bijkomend opgenomen.
- 4. Bronnen:
Volgende bijkomende bronnen werden toegevoegd:
  - Literatuur: Vanden Broeck A., Cox K., Mergeay J. (2016). Genetische karakterisatie van de 17de-eeuwse lindedreef bij de abdij van Tongerlo (Westerlo). Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (INBO.R.2016.11365151). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
  - Mondelinge informatie: Determinatie van bladmateriaal van de linde op de Pullenberg door Geert Van der Linden (Brussel, 1 juli 2016)
  - Overige bronnen: Informatie verkregen van Steven Vandewal, Stadsarchief Tongeren, via email (4 oktober 2016)
Informatie verkregen van Guy Leus, heemkundige Widoorie, via email (11 oktober 2016)
- 5.1. Omgevingsplan bij de bescherming
De schaal van het omgevingsplan werd aangepast.